

FRÅN EN BADORTSVISTELSE VID NEAPELBUKTEN

Lars Lundberg 1998

Seneca d.y.

Lucius Annaeus Seneca (5 f Kr – 65 e Kr) föddes i Corduba (nuvarande Cordoba) i Spanien. I mycket unga år kom han till Rom. Han gjorde sig bemärkt som framstående talare och blev lärare till den blivande kejsar Nero. Under Neros regering nådde han de högsta politiska ämbetena. Misstänkt för konspiration tvangs han av Nero att öppna sina ådror.

Trots sitt liv i offentligheten på samhällets topp förespråkade Seneca i sina skrifter ett enkelt liv i avskildhet. Han var stoiker och producerade flera filosofiska skrifter, som *De*

brevitate vitae, De vita beata, De otio, De tranquillitate animae. Han skrev även ett antal tragedier.

I sina *Epistulae morales* (Brev om sederna) ger han en hel del glimtar från livet och sederna i den tidens Italien. Dessa brev finns översatta av Bertil Cavallin under titeln *Breven till Lucilius* (Forum 1979).

Baiae

Baiae, en gång romarnas fashionabla badort, är en betydligt mindre välkänd och välbesökt utgrävning än Pompeji och Herculaneum på andra sidan Neapelbukten. Våra dagars Baia, dominerat av ett upphuggningsvarv, är minst av allt en naturskön plats. Det som Horatius kallade världens vackraste bukt (*nullus in orbe sinus Baiis praelucet*) är numera "döda skeppens vik". Det var dock till Baiae och det närbelägna Puteoli (Pozzuoli) som Roms jetset en gång drog för att semestra. Hur tedde sig badortslivet i antiken? Skilde det sig

väsentligt från vad vi kan uppleva i Båstad, Smögen, Borgholm, etc?

I sina brev till Lucilius låter Seneca några drag framskymta som kanske får en och annan av oss att känna igen sig. I brev 51 har han kommit till Baiae och bestämt sig för att omedelbart lämna platsen:

Deversorium vitiorum ess coeperunt [Baiae]. Illic sibi plurimum luxuria permittit. ...

Non tantum corpora, sed etiam moribus salubrem locum eligere debemus.

Quemadmodum inter tortores habitare nolim, sic ne inter popinas quidem. Videre ebrios per litora errantes et comessiones navigantium et symphoniaram cantibus strepentes lacus et alia, ... quid necesse est?

deversorium	tillhåll
vitium	last; (plur) utsvävningar
illic	där
plurimum	det mesta
luxuria	njutnings-, nöjeslystnad
sibi permittere	tillåta sig, 'ha fritt spelrum'
salubris	sund, hälsosam
quemadmodum	på samma sätt som
inter tortores	'i torterarekvarteren' (Hantverkare samlades på olika gator; Catilina samlade sina anhängare inter falcarios, Liesmedsgatan.)
nolim	'skulle vilja'

sic	på samma sätt
ne ... quidem	inte ... ens
inter popinas	'i krogkvarteren'
ebrius	berusad
comessatio	röjarskiva (där allt ska ätas och framför allt drickas upp)
navigantes	'seglarfolket' (B. Cavallin)
symphoniae	orkester, band
cantus	sång, 'låt'
streperere	bullra, föra oväsen
lacus	insjö (innanför kusten vid Baiae finns dammar och småsjöar samt varma källor)
alia	andra saker; annat

Ur de följande breven kan man få fram följande händelseförlopp: Seneca bestämmer sig för att segla till Neapel, men drabbas av sjösjuka och ber att få bli ilandsläppt efter halva vägen. Han tycks därefter resignera, och återvänder till Baiae. Dessutom borde ju en filosofiskt sinnad person som Seneca "stoiskt" finna sig tillrätta i alla miljöer. Det är just vad han skriver i brev 56. Seneca var knuten till Neros hov, och det är inte otänkbart att han bodde i den

palatsliknande villa kejsaren hade där. Denna byggnad, som vid utgrävningarna fått namnet *Ambulatio*, ligger på krönet av den branta sluttningen ner mot havet. Nedanför fanns de dåtida berömda termanläggningarna som utnyttjade de varma källorna i denna vulkaniskt aktiva trakt. På plats kan man faktiskt tänka sig scenen för brev 56, med Seneca vid skrivbordet och de olika ljuden från de kombinerade bad-, gym- och nöjespalatsanläggningarna nedanför.

Peream, si est tam necessarium quam videtur silentium in studia seposito! Ecce undique me varius clamor circumsonat. Supra ipsum balneum habito. Propone nunc tibi omnia genera vocum quae in odium possunt aures adducere: cum fortiores exercentur et manus plumbo graves iactant, cum aut laborant aut laborantem imitantur, gemitus audio.

Quotiens retentum spiritum remiserunt, sibilos et acerbissimas respirations.

Cum in aliquem inertem et hac plebeian unction contentum incidi, audio crepitum illisae manus umeris, quae prout plana pervenit aut concave, ita sonum mutat.

peream	'må jag gå under'
tam ... quam	så ... som
in studia seposito	'för den som dragit sig tillbaka för studier'
ecce	här är, 'tänk dig'
circumsonare	ljuda runtomkring
balneum	bad(anläggning)
proponere sibi	föreställa sig
vox voc-is f	röst, läte

adducere	föra fram till, bringa till
fortiores	'de mer spänstiga'
exerceri	öva sig
plumbum	bly
iactare	slänga med
laborare	kämpa, jobba på
imitari	härma
gemitus	stönande
quotiens	varje gång som

retentus	återhållen
spiritus	andning, ande
remisisse	ha släppt ut
sibilus	vissling
acerbus	bitter, fränstötande
aliquis	någon
iners inert-is	oskicklig (<i>in + ars</i>); trög, slapp
aliquem inertem	'någon slapp typ' (B. Cavallin)
plebeius	utmärkande för plebs, vanligt folk, 'vanlig

	svensson-'
unctio	insmörjning, massage
contentus	nöjd (med + abl.)
incidisse	ha råkat ut för
crepitus	smatter
illisae manus	från handen som slår på
umerus	skuldra
quae	(korrelat: <i>manus</i>)
prout	allteftersom
planus	flat
concausus	kupig
ita	på motsvarande sätt

Si vero pilicrepus supervenit et numerare coepit pilas, actum est! Adice nunc scordalum et furem deprensum et illum, cui vox sua in balneo placet. Adice nunc eos, qui in piscinam cum ingenti impulsae aquae sono salient. Praeter istos, ... alipilum cogita, tenuem et stridulam vocem, quo sit notabilior, exprimentem, nec umquam tacentem, nisi dum vellit alas et alium pro se clamare cogit. Iam cogita biberarii varias exclamations et botularium et crustularium et omnes popinarum institores mercem sua quadam et insignita modulation vendentes. "O te", inquis, "ferreum aut surdum, cui mens inter tot clamores varios, tam dissonos constat!"

pervenire	komma fram, träffa
pilicrepus	bollsmattare
supervenire	komma ovanpå allt annat
actum est	'är det färdigt', 'kan man hälsa hem' (fras som avslutade teaterföreställning)
adjicere	tillägga, lägga därtill
scordalus	? (möjl. grälmuckare)
fur fur-is	tjuv
deprensus	gripen, som gripits
sua	'den egna'
eos	av <i>is ea id</i>
piscina	fiskdamm, bassäng
impulsae aquae sonus	ljud av träffat vatten, dvs. 'plask, plums'
salire	hoppa
alipilus	armhålsårutdragare
cogita	tänk dig!
tenuis	gäll
stridulus	gnisslande

quo	varigenom
notabilis	bemärkt, uppmärksam
exprimere	utstöta
nec umquam	och aldrig någonsin
vellere	plocka (fjädrar, hår)
ala	armhåla
cogere	tvinga
biberarius	drickasäljare
crustularius	godissäljare
popinarum institores	'bartenders'
merx merc-is f	(handels)vara
sua quadam et insignita	'med sin för var och en utmärkande'
modulatio	melodi
ferreus	järn-, av järn, 'stålman' (Cavallin)
surdus	döv, dövning
dissonus	missljudande
constare	stå fast